

Toliko se ima zahvaliti poljsko gledališče sploh, narodno pa še posebe Ancyzyzu. Odlični sedanji kritik, g. Chmiełowski, priznava to njegovo zaslugo in vsakdo mu rad pritrdi, da je Ancyzyz ustvaril narodno dramo. Toda on počiva v gomili; že od 1883. l. ni Ancyzyza več med nami, a tudi delavcev ni videti na tej njivi, ako pa so, pa so slabši in neštevilni. Nemara narodno gledališče, ki je tako lepo jelo vršiti svojo nalogo v prošlem letu v Krakovu, zaseje znovič kakšno blagoslovljeno seme in duh Ancyzyza znovič oživi. Bog daj!

(Iz poljskega rokopisa prevedel P. M. Podravski.)

Književne novosti

Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Na svetlo daje Slovenska Matica. III. zv. Uredil L. Pintar. V Ljubljani 1901. Vel. 8°. 233 str.

Ta zbornik se razlikuje od prejšnjih dveh po svoji mnogoličnosti; razmotrivanje bolj omejenih vprašanj najbrže privabi več udov-bralcev nego sicer.

Letošnji zbornik je prinesel po enoletnem odmoru zopet »Bibliografijo slovensko« za leti 1899. in 1900., ki jo je sestavil vobče po dosedanjih načelih vestno dr. K. Glaser. (Prim. »Zvon« 1900, str. 451.)

Izmed razprav je na prvem mestu: Dr. K. Štrekelj, Prešeren in narodna pesem« (str. 1.—22.). Bogato in krepko besedo Prešernovo smo razlagali že doslej z vplivom narodovega jezika; ali ostalo je pri trditvi. Nekaj sistematiškega dokaza je prinesel le Levec v svoji klasični študiji l. 1879.; kvečjemu smo se spomnili onih narodnih pesmi (»Od lepe Vide« itd.), ki smo jih čitali v Čbelici iz l. 1832. — Dr. Štrekelj odkriva in zasleduje v svoji koreniti razpravi Prešernovo veliko zanimanje za našo narodno pesem, njegovo delovanje v tem oziru in njega posledice. Prešeren ni samo izbiral narodnih snovi za svoje pesmi, ampak je bil v neposredni zvezi z vsemi tedanjimi zbiratelji ali izdajatelji narodnih pesmi, zastopajoč tudi zdrava estetiška načela. Ostro graja skrpucano Ahacljevo zbirko, češ, te pesmi so »neslane puče«. Smoletovi zbirki je on sploh drugi oče; zaradi nje si dopisuje s Čelakovským, pozneje zasleduje pazno nastanek Vrazove in Korytkove zbirke. Ali sam se najbrž »ni ukvarjal z zapisovanjem narodnih pesmi intenzivno, ampak od drugih zapisane pesmi redigiral.« (Str. 13.). Na ta način se je navzel onega krepkega izraževanja, ni pa postal priprost posnemalec narodne dikcije; zato dobimo v njegovih pesmih malo direktnih reminiscenc iz narodnih pesmi — koliko jih ima Vodnik! — bil je prekrepka pesniška individualnost. — Razprava prinaša tudi izven svojih mej zanimivosti iz tedanjega časa. Ali se smemo nadejati, da je ona del »Zgodovine slovenskega narodnega pesništva«, ki je naj pričakujemo od veččaka dr. Štreklja? — —

Velikemu Prešernovemu istodobniku, Puškinu, velja »pretres slovenske Puškinove literature«: »Puškin v slovenskih prevodih«, napisal Ivan

Prijatelj. Str. 52.—89. — Pomen te razprave, kateri izpisek je izšel v ruskem jeziku že lani, ne leži toliko v pravem gradivu samem: z veliko marljivostjo so namreč zbrani in veščje kritikovani slovenski prevodi iz Puškina in drugi spisi o njem — to ljubitelja slovstva res zanima — ali vzbuja mu žar v očeh in zadovoljstvo v srcu metoda, ozadje, načelna stran pri tej razpravi, njen duh, ali kako bi že rekel . . . Med stvarnim raziskavanjem zadenemo često ob misli, ki se ž njimi dvigne razprava nad navadna pota smerno stopicajočega slovstvenika. — Hvaležni smo pisatelju, da opozarja na vrednost in potrebo prevodov v našem jeziku; odrešilna pa je izjava takega poznavalca ruskega slovstva, da ne more biti vse, kar je za Rusa, tudi prikladno za Slovenca: »mi smo najzapadnejši slovanski rod, Rusi najvzhodnejši«. Iz tega sledi praktični nauk, da se naj prevaja samo to, »kar odgovarja našemu ukusu, in tako, kakor zahteva naš jezik« (str. 58.). — Ko g. P. ocenjuje slovenske prevode Puškina od »najkrasnejšega« Levstikovega in »krasnega ter odličnega« Aškerčevega (»O ribiču in zlati ribici«) do »najslabšega«, Doklerjeve »Pik dame«, se pač čuje marsikaka gorka . . . In prav je! Že davno bi bilo treba, da bi se bil oglasil kdo proti objavljanju »šolskih vaj« začetnikov (str. 79.) ter z zahtevo, da bi se naj prevajalo v »zmernem narodnem jeziku«, naj bi ne »lovili muh po idealnem vse-slovenskem jeziku, niti po provincijalnih poljih raritet« (str. 84).

Fr. Orožen: »Nekoliko o zemljevidih slovenskih pokrajin« (str. 23.—51.). — Po splošnih opazkah o nastanku in tehniški izpopolnitvi zemljevidov se naštevajo in ocenjujejo starejši in novejši zemljevidi, reliefi in panorame slovenskih pokrajin od Tabula Peutingeriana, segajoče v rimsko dobo, do Lechnerjeve Generalkarte von Krain (1901). Zanimivi so tudi postranski podatki o zgodovini, o lastnih imenih itd., posebno o Triglavu.

Ivan Steklasa, Herbard X. Turjaški, karlovški general (1613 do 1669) str. 90.—119. — Temeljit poznavalec dobe turških bojev je zbral v tej monografiji raztresene vesti o znanem karlovškem generalu, ki se o njem — zaradi svojega kovarstva nam ni simpatičen — sicer govori seveda skoraj manj nego o njegovih podjetnih nasprotnikih, v prvi vrsti o neumornem in pozneje nesrečnem Petru Zrinjskem.

J. Šlebinger je priobčil »Književni drobiž iz l. 1839.«. Govori se o zadnji v danjčici tiskani knjigi, »Cvetenjaku« (Šerfovem). Odlomki iz redke knjižice so nam dobro došli.

Kako se da prav omejena snov obdelati na zanimiv način s tem, da se ji da ozadje izedinjujoče podrobnosti, je pokazal znova prof. Ivan Vrhovec s svojo razpravo »O ustanovitvi šentjakobske, frančiškanske in trnovske fare¹⁾ v Ljubljani«. Ta spis je vreden, da ga čita vsakdo. Stari pretekli časi se nam odpirajo z žitjem in bitjem tedanjih ljudi raznih stanov v državi, doma in v cerkvi. »Ustanovitev šentjak. fare« je pravcata zgodovina jezuitov na Kranjskem; pri »fančiškanski fari« zasledujemo veselje in žalost avguštincev, usmiljenih bratov in frančiškanov; pri trnovski pa se kažejo križi in težave »posvetnega duhovništva«.

V prvi vrsti za Ljubljančane zanimivi sta istega avtorja »Dve predavanji o ljubljanskih pokopališčih«, ko ju je svoječasno (22. nov. in 29. dec. 1901) sprejelo občinstvo z zasluženom hvalo. Dr. Jos. Tominšek.

¹⁾ Menda je le boljša »župnija«; k »fari« bi sodil tudi »far«, »fajmošter«, »mežnar« itd.

Pedagoški letopis 1901. I. zv. Na svetlo daje Slov. Šolska Matica v Ljubljani. Uredila H. Schreiner in V. Bežek. — »Slov. Šolska Matica« bo izdajala vsako leto svoj »Letopis«; po načrtu in pomenu bodo ti letopisi poklicani, da postanejo ne samo temelj in naravno središče in izhodišče tega prepotrebnega društva šolnikov, ampak tudi res prekoristna knjiga za strokovnjaka, sprva nekaka etapna, polagoma obsežna enciklopedija na podlagi historijskega razvoja. Ako se bo spored izdavanja vršil po nameranih načelih, zadobi ta knjiga prvo mesto v inventarju letnih knjig, potrebnih učitelju, zlasti ko se učiteljstvo privadi takemu modernemu podjetju, ki izvira iz ekonomske razdelitve moči. — Namen Letopisa je, da postane slovenskim učiteljem kažipot pri nadaljevalni izobrazbi; podajal pa bo tudi sliko slovenskega šolstva. Zato se bo obdelovalo v dotičnih Letopisih vsakoletno stanje vseh srednje- in ljudskošolskih učnih predmetov ter razpravljalo o dnevni pedagog. vprašanjih; vrhutega bo prostora v njem za statistično in upravno gradivo.

V pričujočem I. zvezku je obdelal ravnatelj H. Schreiner »Zgodovino pedagogike, občno pedagogiko in njene pomožne vede«, jaz sem poročal o latinščini (za grščino ni bilo prostora), I. Koprivnik o prirodopisu, Fr. Hauptman o prirodoslovju, J. Schmoranzler o risanju in Pavla pl. Renzenberg o ženskih ročnih delih. — Program je obširen, rekel bi preobširen, ker se mora namenoma izkušati ustreči potrebam vseh šol; to omejuje prostost gibanja in temeljitost poročil, kar so z menoj gotovo občutili vsi poročevalci. Pa drugače ne more biti; brez kompromisov in potrpljenja dandanes ne pridemo nikamor. — Stalna rubrika v »Letopisu« bodo tudi »teme in teze . . . poročil pri učiteljskih skupščinah« (to pot jih je zbral J. Dimnik). Poročilo tajnika Fr. Gabršeka o društvenem delovanju je važno kot zgodovina utemeljitve »Š. M.«, ki ji je tudi g. Gabršek stal ob zibeli. — »Letopis« priporočuje njegova resnost in solidnost. Da bi ne doživeli zadnjega v njih vrsti!

Dr. Jos. Tominšek.

»Knjižnica za mladino.« Tiskala in založila goriška tiskarna A. Gabrščka v Gorici. 1902. — Celih pet let je moralo radi nedostatne podpore počivati tako koristno podjetje, kakor je izdavanje »Knjižnice za mladino« — nekaj, kar je meni naravnost neumevno. Ali je temu vzrok res samo brezbriznost občinstva? Ali ne morda nekoliko tudi slabo urejena kolportaža? . . . No, prav gotovo ni tega kriva mladina, kateri je podjetje namenjeno, kajti vedoželjnost njena je brezmejna in če v kakem oziru, je mladina glede čtiva nenasitljiva. Zato pa bi morali vsi, ki imajo otroke, ali ki imajo opraviti z njimi, gledati na to, da bi mlademu našemu naraščaju nikdar ne primanjkovalo primerne berila. Na ta način se najlaglje prepreči, da otrok ne sega po prepovedanem, da ne iztakne kdaj kaj takega, kar bi vplivalo na njegovo srce kakor slana na nežni pomladanski cvet. Sicer pa mislim, da tudi odraslemu človeku ne škoduje, ako čita včasih kaj mladini namenjenega. Jaz vsaj se čutim vsekdar naravnost pomlajenega in pokrepčanega po takem berilu. Seveda je to samo za včasih, za hipe utrujenosti, ko človek za intezivnejše duševno delo ni več sposoben.

Obe knjižici, ki sta izšli letošnje leto, imata jako raznovrstno vsebino. Otroci razne starosti dobe tu notri dobre duševne hrane, da, dozdeva se mi, kakor da bi se bil urednik celo na to oziral, da bodo čitali knjižici otroci različnih staršev, otroci različnega obzorja. Z onim strogim očesom kakor druga leposlovna dela tega, kar je namenjeno otrokom, seveda ne smemo motriti.

Tudi ni tolike važnosti, kakor menijo nekateri, da dobi otrok res same umotvore v roke. Estetiški čut pride pri človeku šele s pravim razumom, torej precej pozno! Pač pa je treba, da se zna pisatelj, ki piše za mladino, poglobiti v otroško dušo. Pri tem mu mora pomagati lastni spomin. On mora vedeti, kaj je prijalo njemu, kaj in kako je učinkovalo nanj, ko je bil mlad.

»Knjižnica za mladino« izhaja zdaj vsake tri mesece. Urednik je gosp. Engelbert Gangl, ki je že kot urednik »Zvončka« dokazal, da razume otroške potrebe. Vsakoletna naročnina je 3 K 20 h. Založništvo si želi vsaj 800 naročnikov, pa jih nima dozdej, kakor čujemo, niti 400! *Dr. F. Zbašnik.*

Na novih potih. Almanah. Izdala slovenska mladina. Založili izdajateljji. 1902. Tiskal Šeber v Postojini. — Mladi slov. pisatelji, ki so izdali ta almanah, so, izvzemši dva, tri, vsi sotrudniki »Ljub. Zvona«. Zupančič, Šorli, Koderman, Adrijanin, Hacin, Golar, Nataša, Gradnik, Zofka Kvedrova in V. Spindler so našim čitateljem že znani. Izdali so nekaj pesmi, nekaj črtic in essayev. Čisto nova pota to sicer niso, po katerih hodi ta njih almanah, no, ob naslovu ali zaglavju se nam ni treba spotikati, da je le vsebina dobra. Z mirno vestjo lahko rečemo, da so prispevki almanaharjev dobri, deloma celo zelo dobri. Pred vsem moramo omeniti temperamentno Zupančičevo uvodnico, posvečeno manom prerano umrlega Aleksandrova. Pa tudi Golar, Nataša, Gradnik, Spindler in Koderman imajo vmes zelo lepih stvari, ki pričajo o pravnem pesniškem talentu dotičnih avtorjev. Takisto se odlikujejo Šorlijeve in Kvedrine črtice po že pripoznanih vrlinah. Hacin debutuje s svojo prvo črtico, ki ni brez daru. Koderman je objavil študijo o Hauptmanu, ki se čita gladko in karakterizuje znanega nemškega dramatika v velikih konturah. Hacin pa piše o zanimivem laškem modernistu in neoromantiku Gabrijelu d'Annunziju. Tudi Hacinov essay je lep. Linhart je sestavil nekaj pregled socialistovskega gibanja. Čita se ko feljton, čeprav je spis po vsebini resno delo. Almanaharja Kalan in Nirvan sta čitateljem novi imeni. Čeprav torej almanah sam ne opravičuje docela svojega imena »Na novih potih«, vendar je vreden, da se naglo razproda, ker ima v sebi dovolj lepega zrnja, nekaj pristne poezije. Škoda samo, da kazi jezik tupatam tisto nesrečno bomkanje. Kar v »Predgovoru« čitamo grde jezične spake in napake: mladina bo prišla, bo zagrmela, bo prihrumela (namesto: pride, zagrmi, prihrumi). Pišimo že vendar slovenski futur in zapomnimo si, da perfektni glagoli imajo v prezentu pomen futura! Da, da, točno znanje materne jezika in pa pristni slovanski slog, to je potrebno vsakemu slovenskemu pisatelju, tudi »modernemu«, ki hoče hoditi po novih potih. . . . *A.*

Upodabljaljoča umetnost

Dve sliki Petra Žmitka. V Schwentnerjevih oknih je razstavil naš rojak, gosp. Peter Žmitek, ki študira že tri leta v Peterburgu, dve svoji kopiji po ruskih originalih Poljenova in Sjedova. Slika Poljenova predstavlja znani prizor iz evangelija »Prešestnica in Kristus«. Poljenov je koncipiral svojo sliko čisto realistično na podlagi svojih študij v Palestini. Nič ni tu idealiziranega, niti Kristus sam. In vendar je slika po snovi, po koncepciji, perspektivi in po